

Nr 264

Av herr Wolgast och herr Elofsson, Gustaf, om ökat anslag till folkhögskolor m. m.

Under punkt »I 34. Folkhögskolor: Understöd» i årets VIII. huvudtitel meddelar departementschefen bl. a. att det av 1946 års skolkommission (SK) avgivna betänkandet »Folkhögskolans ställning och uppgifter» (SOU 1953: 24) icke kommer att läggas till grund för någon proposition vid årets riksdag. Departementschefen har av statsfinansiella grunder icke ansett det möjligt att för nästa budgetår finna något utrymme för de kostnader, som ett fullföljande av kommissionens förslag skulle innebära.

F. n. brottas folkhögskolan med två viktiga problemställningar, nämligen dels hur den — oberoende av 1950 års skolreform — skall få ekonomiska möjligheter att förbättra sin undervisning i olika avseenden, dels hur den i framtiden skall kunna anpassa undervisningen till det kunskapsläge, som blir rådande bland de blivande folkhögskoleeleverna, när dessa först genomgått enhetsskolan. Lösningen på det första problemet är främst beroende av huruvida staten kommer att medverka till ett förbättrande av folkhögskolornas ekonomiska ställning, lösningen på det senare bör visserligen vara folkhögskolans egen angelägenhet men den torde vara omöjlig att genomföra tillfredsställande förrän folkhögskolans ekonomiska situation blivit väsentligt gynnsammare än den är för ögonblicket.

SK visar i sitt ovannämnda betänkande i första hand på de allvarliga brister, som den nuvarande folkhögskolans byggnadsbestånd är behäftat med. Huvudmännen är väl medvetna om dessa brister och om att en upprustning av byggnaderna därför mycket väl skulle behövas:

»Vid 17 av skolorna hade också den 1 januari 1951 huvudmannen på skolstyrelsens hemställen anskaffat medel för om- och tillbyggnadsarbeten, och endast nödvändigheten av att avvakta byggnadstillstånd hindrade arbetenas igångsättande. Sammanlagt hade 7,6 miljoner kronor avsatts för detta ändamål. Emellertid angav 56 av de 66 skolorna, att de utöver redan erhållna anslag var i stort behov av ytterligare medel för byggnadsarbeten under de närmast förestående fem åren. 46 av dessa skolor hade gjort kostnadsberäkningar för de som erforderliga betraktade byggnadsföretagen. Dessa beräkningar slutade på en summa av 24,1 milj. kronor eller i avrundat medeltal 0,5 milj. kronor per skola. Om till dessa mera noggrant beräknade kostnader lägges ett med hänsyn till de avsedda byggnadsföretagens omfattning uppskattningsvis fixerat belopp för motsvarande kostnader vid de övriga tio

skolorna, nås en något högre summa, 27,5 milj. kronor. Totalt skulle den svenska folkhögskolans aktuella byggnadsbehov den 1 januari 1951 . . . bära beräknas motsvara en kostnad av ca 30 milj. kronor. Det är att märka, att härvid i regel icke åsyftas utvidgningar av skolorna i syfte att bereda utrymme för ett ökat antal elever.»

De möjligheter, som står en huvudman till buds att erhålla medel till byggnadskostnader varierar kraftigt. Bland de i stort sett fyra grupper av huvudmän, som förekommer — landsting, riksorganisation (rörelseskola), lokal organisation med rörelseanknytning samt de rent lokala folkhögskoleföreningarna — är det landstingen, som har den största möjligheten att klara sina byggnadskostnader. Däremot lämnar icke landstingen under alla förhållanden byggnadsbidrag till övriga typer av skolor utan där har statsbidragen varit av största betydelse. Tyvärr är dessa senare bidrag i sin nuvarande utformning alltför otillräckliga för att garantera en tillfredsställande byggnadsstandard, varför många byggnadsföretag måst ställas på framtiden.

Skolkommissionen fortsätter:

Men mest betänkligt är måhända, att åtskilliga skolor — för att överhuvud kunna bygga — måst taga på sig en avsevärd skuldsättning. Varken lokala sammanslutningar eller riksomfattande organisationer har i längden förmått bära den på huvudmannen vilande dubbla bördan av investeringar och löpande utgifter, och de har därför sedan den enskilda offervilligheten utnyttjats så långt detta varit möjligt, tvingats att anlita lånevägen för att kunna uppbringa återstoden av det för byggnadsföretagen erforderliga kapitalet.

Detta har lett till en mycket stor skuldbelastning för en rad folkhögskolor, främst givetvis de icke landstingsägda. Denna belastning vållar stora svårigheter både för skolor och elever, vilket bland annat yttrat sig i att de skuldsatta skolorna tvingas att av eleverna ta upp inackorderingsavgifter, vilka »väsentligt överstiger de stipendiebelopp, som utgår till helt obemedlad elev, och det bidrar till att dessa skolor måste uppta avsevärda undervisningsavgifter».

För att komma över dessa och liknande svårigheter borde enligt SK ett statligt byggnadsbidragssystem liknande det, som gäller för lantmannaskolorna, införas för folkhögskolorna. Byggnadsbidragen borde utgå med sammanlagt samma summa per år som vid lantmannaskolorna, nämligen med 2,5 milj. kronor.

Det driftsekonomiska läget vid folkhögskolorna bjuder på liknande aspekter som det byggnadsekonomiska, och det är även här främst de icke landstingsägda skolorna, som har det svårast. Kommissionen framhåller, att vid en stor del av skolorna tenderar situationen på det driftsekonomiska området att bli ohållbar, varför ett starkare stöd från det allmänna är absolut nödvändigt. SK föreslår även här att den ordning som gäller för de all-

männa driftsbidragen till lantmannaskolorna bör gälla även vid folkhögskolorna.

För vår del vill vi hålla före, att den för ögonblicket mest angelägna frågan för folkhögskolan är att dess driftsekonomiska svårigheter löses och att detta lämpligen bör kunna ske genom ett införande av driftsbidrag i enlighet med de av SK förordade principerna, d.v.s. enligt samma ordning som gäller driftsbidragen till lantmannaskolorna. Därigenom kommer folkhögskolorna att på ett helt annat sätt än som nu är fallet få möjlighet att åstadkomma de standardförbättringar, som behövs för att folkhögskolan skall kunna motsvara den moderna tidens krav i olika avseenden. Det blir då också möjligt att utjämna de standardolikheter, som nu tyvärr är till finnandes mellan skolor med olika huvudmän. Driftsbidragen kommer även att medverka till att folkhögskolan kan genomföra den anpassning till enhetsskolan, som enligt vår mening utgör ett livsvillkor för folkhögskolan.

Samtidigt vill vi emellertid betona betydelsen av att även folkhögskolornas byggnadsekonomiska situation så snart som möjligt förbättras. Det är enligt vår mening dock inte helt nödvändigt, att detta sker samtidigt med införandet av driftsbidragen, vilka vi anser böra genomföras redan från och med budgetåret 1956/57. Avgörandet av frågan om anläggningsbidragen bör kunna uppskjutas ytterligare något år.

Vi vill i detta sammanhang även erinra om vad föregående års statsutskott yttrade i sitt utlåtande nr 56 i anledning av Kungl. Maj:ts under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1955/56, avd. 46: Folkhögskolor: Understöd:

Det är enligt utskottets mening av stor vikt, att folkhögskolan snabbt får det ökade ekonomiska stöd, som är en förutsättning för att den skall kunna lösa de berörda anpassningsproblemen och intaga sin riktiga och betydelsefulla position i samhället. Folkhögskolan får alltså, om den skall kunna bibehålla sin särskilda ställning och pedagogiska egenart, icke lämnas utanför vid den pågående reformverksamheten på skolväsendets område. Mot bakgrunden av dessa synpunkter förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t snarast möjligt för riksdagen framlägger de förslag till ökat ekonomiskt stöd åt folkhögskolorna, som av frågans angelägenhetsgrad befinnes påkallade.

Ett realiserande av SK:s i det föregående nämnda förslag skulle enligt de omräkningar, som departementschefen redovisar i huvudtiteln, betyda ett ökat statligt stöd åt folkhögskolorna om närmare 5,4 miljoner kronor, varav 2,9 miljoner kronor till driftsbidrag och 2,5 miljoner kronor till anläggningsbidrag.

På grund av vad sålunda i det föregående anförts får vi anhålla,

att riksdagen måtte besluta, att från och med budgetåret 1956/57 skall utgå driftsbidrag till folkhögskolor i enlighet med de bestämmelser, som gäller för den lägre lantbruksundervisningens skolor i detta avseende, och att riksdagen

för budgetåret 1956/57 under riksstatens VIII. huvudtitel 269: Folkhögskolor måtte anvisa förslagsanslag av 12 643 000 kronor samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till 1957 års riksdag rörande investeringsbidrag till folkhögskolor.

Stockholm den 26 januari 1956

T. Wolgast

G. Elofsson
i Vä